

4.Hafta

Allah'a İman (Allah'ın varlığının delilleri-Allah'ın İspat Delilleri-Meyve risalesi Altıncı mesele)

Allah ve Allah'a İman

İhlas suresi esas alınarak,Zatı,Subuti ve Fiili sıfatları çerçevesi içinde şöyle tarif yapılabilir.

Allah; var olan, bir ve tek olup, yokluğu düşünülmeyen, ezeli ve ebedi olup evrende birliği ve genel hükümranlılığı (yani hakimiyeti) olan, yaratılmışlara benzemeyip, varlığı ezelden beri olan (yani yaratılmayan); sosuz hayat, kudret ve irade sahibi olup, her şeyi bilen, işitip ve gören, tüm mahlukatla anlayacakları şekilde konuşup rızıklarını veren, her şeyi benzersiz ve yoktan veya sebeplerle yaratıp diriltten, zamanı gelince de öldüren, kendisini; kendisinde bulunan sonsuz isimlerle (yani kabiliyet ve yeteneklerle) tanıyıp, zatını (boyutlarını) kavrayamadığımız zat 'tır.

Allah'ı kim yarattı? Allah'ın özelliklerin de yaratılmışlık yok ki bu soru sorulsun. Kalem kaç çocuk doğurdu? Duvar kaç kilo süt verir? Koyunun kaç kanadı vardır? Bu gibi sorular sorulur mu? Soru, taşınan özelliğe göre sorulur. İhlas suresinde Allah, kendisini bize tanıtırken yaratılmadığını yani doğurulmadığını söylemektedir. Bu soru Allah'ı Kur'an'a göre tanımamaktan veya art niyetle sorulur. "Biz erkekler çocuk doğurmamız" diyen adama "Kaç çocuk doğurdun" diye sormak hangi mantığa sığar.

Allah'ın Varlığının Delilleri

O'nun varlığı delil gerektirmeyecek kadar açıktır. Ne var ki, varlığı her şeyden açık olan O yüce Yaratıcı, Zatı itibarıyla gözlerin bizatihi göremeyeceği, idrak edemeyeceği kadar da yüce ve eşsiz bir Varlık'tır. Bu itibarla yüce Yaratıcı kendisini bize, Zat'ıyla değil, yaratmış olduğu eserler ve göndermiş olduğu rehberlerle tanıtmak istemektedir. O'nu bize anlatan veya bizi O'na götüren deliller sayısızdır. Bu delillerin en büyükleri şunlardır:

1. Kâinat
2. Kur'ân-ı Kerim
3. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)

1) Kâinat

Muhteşem bir sanat eseri olan kâinat, insandaki aklî ve hissî bütün duyguları fazlasıyla uyaracak inceliklere, güzelliklere ve sırlara sahiptir. Bu âlemde, görebilen gözler için her şey, şüpheye yer bırakmayacak şekilde O'nun varlığını haykırmaktadır: "Gökleri ve yeri var eden Allah hakkında şüphe mi olur?" (İbrahim, 14/10) İnkâra şartlanmamış her bir akıl, kâinatın göz kamaştırıcı mimarisi ve baş döndüren düzenli işleyişinden hareketle, kâinattan objektif veriler elde edebilir ve onu âdeti bir kitap gibi sayfa sayfa okuyabilir.

Bir yerdeki düzen, o düzeni kuran birisini, bir eserdeki san'at onun sanatkârını ve yine bir yerdeki ihsan ve ikram, orada var olan bir ihsan ve ikram sahibini göstermez mi? Bu cümleden olarak, eğer insan, gaflet ve şartlanmışlıkla bozulmamış kalp/akıl gözüyle bu kâinata bakabilirse, ondaki san'at, düzen, plân ve ihsan gibi hakikatleri görecektir. Ve onların sonsuz bir ilim, kudret ve ihsan sahibi bir Yaratıcı'nın varlığını gösteren birer delil olduğuna inanacaktır. Ancak burada şunu da hatırlatmamız gerekir ki, bu nizam ve güzellik bir yaratıcının olduğunu anlamamız için yeterli olsa da, yaratıcının özelliklerini, ona nasıl ulaşacağımızı, bize verdiği bunca nimetler karşısında duygularımızı nasıl ifade edebileceğimizi anlayabilmek için tek başına yeterli değildir. Yüce Yaratıcıyı ve bizim ne şekilde kulluk yapacağımızı öğreten O'nun gönderdiği peygamberler ve vahiydir.

2) Kur'ân-ı Kerim

Kur'ân, Allah'ın varlığına en büyük delillerdendir. Böylesine ihatalı; geçmişten, gelecekte, haşirden, ahiretten bahseden, kâinatın ve ahiretin yol haritasını veren bir kitap her şeyden önce kendisini gönderen Yüce Zat'ı haykırmaktadır. Her devir insanının cevap bulmak zorunda olduğu "Ben kimim? Neden böyleyim ve nereye gidiyorum? Ölümle ayrılmak zorunda olduğum bu dünyada işim ne? Beni kim bu âleme gönderdi ve irademini dışında gelmiş olduğum bu yerlerin anlamı nedir? Buradan gitmek istemediğim halde neden kalamıyorum? Ölüm nedir? Ölümünden ötesi var mıdır? Varsa nasıldır?.." gibi soruların cevapları Kur'an'dadır.

3) Peygamber Efendimiz (aleyhissalatu vesselâm)

O, getirdiği Kitap ve o Kitab'a göre ortaya koyup uyguladığı hayat (temsil) ve gösterdiği hedeflerle Allah'ı tanıtan canlı bir örnektir. Çöl ikliminde yaşayan bedevi kabilelerden asırlara hitap edecek medeniyetler kuran bir toplum vücuda getirmesi ve de onun insanlığa verdiği hareketin günümüzü bile derinden etkileyip, dinamik hale getirmesi, insanların Allah'ı tanımasına yardımcı olacak güçlü bir delildir.

Allah'ın Varlığının İspat Delilleri

Allah'ın inkârı mümkün değildir. Böyle bir düşünceye daldığımız zaman yüz binlerce sanat eseri bizi susturmak için sıraya girecektir. Şöyle ki:

1-İmkân Delili: Evren olmayabilirdi, olabilirdi de duvardaki resim yapılabilir veya yapılmayabilirdi. Bu tercihi kullanacak biri olmalı. Duvardaki resmin varlığına Ressam karar vermiş. Evrenin yapıldığına göre onun da varlığına Allah (cellecelalühü) karar vermiştir. Çünkü evreni yapabilecek özelliğe sadece Rabbimiz sahiptir.

2-Oluş Delili: Âlem daima değişme içindedir. Değişme sonradan olanların özelliğidir. Maddenin termodinamik yasalarına göre devamlı yokluğa gidişi; evrenin durmadan genişlemesi, güneşin sürekli tükenişe doğru yol alması gibi meseleler varlığın başlangıcı olduğunu gösteriyor. Sonradan olanın yapıcısı vardır. O da Allah'tır (cc).

3-Hayat Delili: Hayat çok şeffaf bir bilmecedir. Hayat vermek için çok uğraşıldı; ama başarı elde edilemedi. Fizik ve kimya bilgileri kullanılarak bir canlı varlığın yaratılması imkânsızdır. Deneye dayalı ilimlerin sahası ancak hayatın açığa çıkmasından sonra başlar. Hayat tesadüflerle ortaya çıkmayacak kadar karmaşık düzenli ve dengelidir. Hayattaki bu karmaşık ve düzenlilik ancak bilinçli ve tek olan bir zatın olmasıyla açıklanır. 1942–1962 yılları arasında Sovyetler Birliği yapay hücre yaptı; ama bu hücreye ruh veremedi. Canlılara bu hayatı sürekli hayat sahibi veren birinin vermesi lazım; o da bu özelliği olan Allah (cc)'tır.

4-İntizam Delili: Her varlık kendi parçalarıyla bir ahenkle bütünlük içindedir. Evrende bir intizam ve düzen içindedir. (Sistemlerin mesafeleri-Kanunlar-Ay Dünya dengeleri- Dünyanın eğik oluşu vs.) Bitkiler, hayvanların ve insanların soluduğu oksijeni yaparlar. Hayvanlar ve insanlar da bitkilerin yapı malzemesi olarak kullandıkları karbondioksitleri üretirler. Ne mükemmel hesap ve düzen! Bu durum bir düzenleyici ve planlayıcıyı gösterir. O da Allah'tır. Âlemdeki nizam ve bu nizamda meydana gelen en ufak değişikliklerin ne kadar büyük neticeler getireceğini, bazı hayret verici gerçeklere göz gezdirdiğimizde anlayabiliriz.

5-Sanat Delili: Atomdan insana kadar bütün kâinata ince ve baş döndürücü bir sanat göze çarpmaktadır. Bilim bu sanat harikalarını incelemekle meşgul. Bilim adamlarını hayrette bırakan bu sanat harikaları binlerce yıldır çözülemiyor. Örnek olarak yutakta ayrılmış olan soluk borusu ile yemek borusu arasındaki hassas denge olmasa akciğer yiyecek vs. ile dolup taşacak. Kaşlar olmasa akan ter gözlere girecek. Kirpikler olmasa toz toprak gözlere girecek. Canlılarda beslenecekleri gıdalara uygun uzuvlar bulunur. Horozun yemini rahatlıkla toplayacağı gagaya, koyun otları rahat toplayabileceği dudaklara, fil koca gövdesiyle aşağı eğilemeyeceğinden, toplu iğneyi bile alacak hassas hortuma, deve, çöl dikenlerini ağzına zarar vermeden koparabileceği yarık dudaklara sahip kılınmıştır. Bunları yapacak gücün sonsuz olup, bütün türleri tanıyıp ona göre organ vermesi lazım ki; Allah'tan başka hiçbir güç bunları yapamaz. Bunlar kör tesadüfe, sağır tabiata verilemez. Bu sanatkâr Allah'tır.

6-Gâye Delili: Her varlıkta bir gaye görünmektedir. Meyveler bizim için büyüyor. Dünya bizim için dönüyor. Güneş bizi ısıtıyor. Toprak bir gayeye hizmet ediyor. Tüm bunlarda akıl, suur ve idrak yok ki bizi bilsin bize hizmet için koşsun. Bütün bunları bizim emrimize veren biri var ki eşyayı o gaye ve hedefe doğru sevk ediyor. O da Allah'tır.

7-Şefkat- Merhamet- Rızık Delili: Bütün yaratılmışların bilhassa insanın ihtiyacı sonsuzdur. Gönderilen bu yardımın ihtiyaca tam cevap vermesi açıkça ispat ediyor ki bir şefkat eli bize cevap veriyor. Oksijen olmasa ne yapardık, su olmasa ne yapardık; doğduğumuz zaman süt terkibimiz annemizde hazır. Kangurular çoğunlukla tek yavru doğururlar. Bu hayvanın sütündeki bileşim yavrunun değişme safhalarına göre değişir. Başlangıçta berrak bir sıvı olan süt, sonraları koyulaşmaya başlar. Yavrusunu emzirirken ikinci yavruyu yapar. Yeni yavrusu ile eski yavrusunu aynı kesede barındırmaya başlar. İhtiyacımızı elde etmeye ne gücümüz yetiyor ne de paramız. Zayıf olmamızdaki kuvvetimiz evreni bize hizmetçi yaptı. Bu ise sonsuz bir merhamet sahibini bize gösteriyor ve tanıtıyor. O da bütün bu sıfatları taşıyan noksan sıfatı olmayan Allah'tır (cc).

8-Yardımlaşma Delili: Bütün mahlukatta müthiş bir yardımlaşma var. Sanki bir bütünün parçaları gibi. Düşünelim bakteriler, solucanlar ve toprak aynı gaye etrafında toplanıp bitkilerin yardımına koşuyor ve bitkiler büyüyor. Akılsız şuursuz bu varlıkları böyle kullanan gücü herzeğe yeter o da Allah'tır.

9-Temizlik Delili: İnsandan yeryüzüne oradan semanın derinliklerine kadar müthiş bir temizlik vardır. Toprağı temizleyen bakteriler, böcekler, karıncalar ve yırtıcı kuşlar, rüzgâr, yağmur ve kar. Denizlerde balıklar, atmosfer, kara delikler, vücudumuzda kanı temizleyen oksijen, ruhumuzu sıkıntılardan temizleyen manevi esintiler Hep Kuddüs (Temiz ve pak) isminin sahibinden haber vermektedir. O'da Allah (cc) dir.

10-Simalar Delili: Bütün mahluklar için geçerlidir; ama insana bir bakalım. Hiçbir yüz, en ince ayrıntılarına kadar incelense, geçmiştekilere benzememektedir. İnsanların parmak izleri de birbirlerine benzememektedir. Bu, zamanın tümünü kavrayamayanın yapacağı iş değildir. Bu sonsuz gücü olmayanın yapacağı iş değildir. Saydığımız sıfatlar sadece var olan Allah'a (cc) aittir.

11-Sevk-i ilâhi Delili: Yavru ördek, yumurtadan çıkınca yüzüyor, Arı, çok kısa zamanda sanat eseri olan peteği örüyor. Örümcek ip incecik ağını örüyor. Yılan balıklarını kilometrelerce uzağa bıraktıkları yumurtadan çıkan yavru, balıkları arayıp buluyorlar. İnsana gelince her şeyi dünyada öğreniyor. Hayvanlardaki bu harika özellikleri onlara veren sadece ve sadece Allah'tır. Biz yüzme için hoca tutuyoruz, inşaat plan yapmak için mühendislik okuyoruz. Allah'ın sevki ile hayvanlara bu bilgiler genetik kartlarına adeta işleniyor. Akıl yok, şuur yok. Bu delil de Allah'ın varlığına ait ne güzel delildir.

12-ittifak Delili: On tane yalancı bize evimizin yandığını söylese inanırız. Yalan üzerinde birleşmeleri imkânsız yüz binlerce peygamber, binlerce ilim adamı, milyonlarca insanların varlığından birleştikleri Allah'a niçin inanmayalım ki? Kaldı ki bu insanlar ayrı ayrı zamanlarda ve mekanlarda yaşamışlardır.

13-Kur'an ve Peygamber Delili: Varlığına en büyük delil kendi kelimidir. Yani Kur'an'dır. Olmayan biri nasıl benim der. Kur'an'ın Allah kelâmı olduğunu gösteren her delil onun varlığını gösterir. Peygamberin peygamberliğini gösteren her delil onun varlığını gösterir.

Asayı Musa Meyve Risalesi Altıncı Mesele

Kastamonu'da bir kısım lise talebeleri yanıma geldiler. "Bize Hâlıkımızı, Yaratıcımızı tanı, öğretmenlerimiz Allah'tan bahsetmiyor." dediler. Ben de dedim ki:

"Sizin okuduğunuz ilimlerden her biri, kendine has diliyle sürekli Allah'tan bahseder, O'nu tanıtır. Öğretmenleri değil, onları dinleyiniz.

Mesela nasıl ki, her kavnozunda harika ve hassas ölçülerle alınmış, hayat veren macunlar ve ilaçlar bulunan mükemmel bir eczane, şüphesiz gayet maharetli, kimyager ve hikmetle iş gören bir eczacıyı gösterir. Aynen öyle de, yeryüzü eczanesinde bulunan dört yüz bin çeşit bitki ve hayvan kavnozlarındaki canlı macunlar ve ilaçlar, yeryüzünün bu misaldeki eczanedan mükemmelliği ve büyüklüğü ölçüsünde, okuduğunuz tıp ilminin penceresinden, büyük yeryüzü eczanesinin sahibi olan Hakîm-i Zülcelâl'i kör gözlere de gösterir, tanıtır. Hem mesela, nasıl ki binlerce, çeşit çeşit kumaş basit bir maddeden dokuyan harika bir fabrika, şüphesiz, bir fabrikatörü ve maharetli bir makinisti gösterir. Aynen öyle de, Cenâb-ı Hakk'ın yeryüzü denilen yüz binlerce başlı, her başında yüz binlerce mükemmel fabrika bulunan bu seyyar makinesi, şu misaldeki fabrikadan ne derece büyük ve mükemmelse, okuduğunuz teknik ilimler de kendi ölçüleriyle şu yeryüzünün Ustasını ve Sahibini o derecede bildirir, tanıtır.

Hem mesela, nasıl ki, içinde gayet mükemmel bin bir çeşit erzakın muntazaman istif edilip hazırlandığı bir depo, gıda ambarı ve dükkân, fevkalâde sahibini ve memurunu şüphesiz bildirir. Aynen öyle de, her sene yirmi dört bin senelik bir dairede muntazaman seyahat eden ve ayrı ayrı erzak isteyen yüz binlerce canlı türünü içinde barındıran, seyahatıyla mevsimlere uğrayıp baharı büyük bir vagon gibi binlerce ayrı ayrı yemişle doldurarak kışın erzakı tükenen biçare canlılara getiren, yeryüzü denilen bu Rahmanî gıda ambarı, Cenâb-ı Hakk'ın gemisi, bin bir çeşit malzemeyi, malı ve konserve paketini taşıyan bu depo ve Rabbanî dükkân; temsildeki ambardan ne derece büyük ve mükemmelse, okuduğunuz ve okuyacağınız gıda ilimleri de kendi pencerelerinden yeryüzü deposunun Sahibini, Mutasarrıfını ve İdarecisini o kesinlikte ve o derecede bildirir, tanıtır, sevdirebilir.

Hem nasıl ki, içinde dört yüz bin millet bulunan ve her birinin istediği erzak, kullandığı silah, giydiği elbise, talimi ve terhisi farklı olan bir ordunun mucize sahibi kumandanı, bütün o milletlerin ayrı ayrı erzakını, çeşit çeşit silahlarını, elbiselerini ve teçhizatını, hiçbirini unutmadan ve şaşırmadan tek başına verirse, o hayret verici ordu ve kışla, şüphesiz, açıkça o harika kumandanı gösterir, takdirle sevdirebilir. Aynen öyle de, yeryüzü kışlasında ve Cenâb-ı Hakk'ın her bahar yeniden silah altına alınan yeni bir ordusunda, bitki ve hayvan milletlerinden dört yüz bin türün farklı elbise, erzak, silah, talim ve terhisleri gayet mükemmel ve muntazam bir şekilde, hiçbiri unutulmadan, şaşırılmadan bir tek büyük kumandan tarafından verilir. İşte yeryüzünün bahar kışlası, şu temsildeki ordudan ve kışladan ne derece büyük ve mükemmelse, sizin okuyacağınız askerî ilimler de kendi penceresinden, dikkatli ve akli başında olanlara yeryüzünün Hâkim'ini, Rabbini, her şeyin idaresini gören Müdebbir'ini ve her türlü kusurdan, noksandan uzak Kumandan'ını hayretler ve takdislerle bildirir, hamd ve tesbihle sevdirebilir.

Mesela, harika bir şehirde milyonlarca elektrik lambası hareket ederek her yeri gezer. Nasıl ki, ışığı tükenmeyen bu tarzdaki elektrik lambaları ve fabrikası, şüphesiz, açıkça elektriği idare eden, seyyar lambaları yapan, fabrikayı kuran ve yanacak maddeleri getiren mucize sahibi bir ustayı ve fevkalâde kudretli bir elektrikçiyi hayret ve tebriklerle tanıtır, yaşasınlar ile sevdirebilir. Aynen öyle de, bu âlem şehirinde, dünya sarayının çatısındaki yıldız lambalarının bir kısmı –astronominin dediğine bakılırsa– yerküreden bin kat büyük olduğu ve top güllüsinden yetmiş kat süratli hareket ettiği halde düzeni bozmuyor, birbirine çarpıyor ve sönmüyor, yanmalarını sağlayan maddeleri tükenmiyor.

Okuduğunuz astronominin dediğine göre, dünyadan bir milyon kattan daha büyük olan, bir milyon seneden daha uzun yaşayan ve Rahman'ın şu misafirhanesine bir lamba ve soba vazifesi gören güneşimizin yanmaya devam etmesi için, her gün yeryüzünün denizleri kadar gazyağı ve dağları kadar kömür veya bin yeryüzü kadar odun yığını lâzımdır. Onu ve onun gibi büyük yıldızları gazyağı, odun ve kömür olmadan yakan ve söndürmeyen, beraberce süratle hareket ettiren, birbirine çarptırmayan sonsuz bir kudreti ve saltanatı ışık parmaklarıyla gösteren bu muhteşem kâinat şehirindeki dünya sarayının elektrik lambaları ve onların idaresi şu misaldekenden ne derece büyük ve mükemmeldir... İşte sizin okuduğunuz veya okuyacağınız elektrikle ilgili ilimler de kendi pencerelerinden, bu büyük kâinat sergisinin Sultan'ı, nurlandıran Münevvir'i, idare eden Müdebbir'i ve Sâni'i olan Zât'ı o nurânî yıldızları şahit göstererek o derecede tanıtır, tesbih ve takdislerle sevdirebilir ve herkesi O'na ibadet ettirir.

Hem mesela, nasıl ki, her satırında ince yazılmış bir kitap ya da her kelimesinde ince kalemle işlenmiş bir Kur'an sûresi bulunan gayet mânidar, bütün meseleleri birbirini destekleyen, kâtibini ve müellifini fevkalâde maharetli, kudretli gösteren hayret verici bir kitap, şüphesiz, gündüz gibi, yazarını mükemmel vasıflarıyla, hünerleriyle bildirir, tanıtır. "Mâşallah, bârekâllah" sözleriyle takdir ettirir. Aynen öyle de, bu büyük kâinat kitabının bir tek sayfası olan yeryüzünde ve bir tek forması olan baharda, üç yüz bin ayrı ayrı kitap hükmündeki üç yüz bin bitki ve hayvan türünü beraberce, birbiri içinde, yanlışsız, hatasız, birbirine karıştırmadan, şaşırmadan, mükemmel, muntazam bir şekilde yazan bir kalemin işlediğini gözümüzle görüyoruz. O kalem, bazen ağaç gibi bir kelimedeki bir kasideyi, çekirdek gibi bir noktada bir kitabın bütün fihristini yazar. Bu sonsuz derecede mânidar ve her kelimesinde çok hikmetler bulunan kâinat kitabı ve cisme bürünmüş en büyük Kur'an hükmündeki âlem, şu misaldeki kitaptan ne kadar büyük, mükemmel ve mânidar ise, sizin okuduğunuz, varlığın hikmetini araştıran ilimler ve okulda bilfiil meşgul olduğunuz kıraat ve kitabet¹⁸ de kendi geniş ölçüleri ve dürbün gözleriyle bu kâinat kitabının Nakkaşını, Kâtibini sonsuz kemâl vasıflarıyla tanıtır, "Allahü ekber" cümlesiyle bildirir, "Sübhanallah" takdisiyle tarif eder, "Elhamdülillah" şükür ve övgüleriyle sevdirebilir.

İşte bunlar gibi yüzlerce ilimden her biri, geniş ölçüleri, hususi aynaları, dürbün gibi gözleri ve ibretli bakışlarıyla bu kâinatın Hâlîk-ı Zülcelâl'ini isimleriyle bildirir, O'nun sıfatlarını ve kemâlâtını tanıtır. İşte Cenâb-ı Hakk'ın birliğine muhteşem ve parlak bir delil olan bu işareti ders vermek için Kur'an-ı Mucizü'l Beyan, çok tekrarlar, en çok da رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ("Göklerin ve yerin Rabbi." Ra'd Sûresi, 13:16.) ayetleriyle Hâlîkımızı bize tanıtıyor.

O talebe gençler bu hakikatleri tamamen kabul ve tasdik ederek, "Sonsuz şükürler olsun Rabbimize ki, hakikatin ta kendisi olan mukaddes bir ders aldık. Allah senden razı olsun." dediler. Ben de dedim ki: "İnsan binlerce elemle üzülen, binlerce lezzeti tadan canlı bir makine; son derece acziyle beraber sayısız maddî-manevî düşmanı ve sınırsız fakıyla beraber görünen-görünmeyen hadsiz ihtiyaçları bulunan, sürekli yokluk ve ayrılık tokatlarını yiyen zavallı bir varlıktır. Hal böyleyken, birden bütün düşmanlarına karşı bir dayanak noktası ve bütün ihtiyaçlarına cevap verecek bir yardım kaynağı bularak –herkes mensup olduğu efendisinin şerefiyle, makamıyla iftihar ettiği gibi– o da sonsuz Kadir ve Rahîm bir Padişah'a iman ile bağlansa, kullukla O'nun hizmetine girse ve ecelin idam fermanını kendisi hakkında terhis tezkeresine çevirse ne kadar memnun ve minnettar olur, müteşekkir bir şekilde bununla övünebilir, kıyaslayınız."

O mektepli gençlere söylediğim gibi musibete uğramış mahpuslara da tekrar derim ki: O'nu tanıyan ve O'na itaat eden, zindanda da olsa bahtiyardır. O'nu unutan, saraylarda da olsa zindandadır, bedbahttır. Hatta bahtiyar bir mazlum idam edilirken bedbaht zalimlere şöyle der: "Ben yok olmuyorum, terhis edilerek saadet diyarına gidiyorum. Fakat sizi de ebedî bir idam ile mahkûm gördüğümünden sizden intikamımı tam alıyorum." ve Lâ ilâhe illâllah diyerek ruhunu sevinçle teslim eder.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ("Seni her türlü noksandan tenzih ederiz, Senin bize öğrettiğinden başka bilgimiz yoktur. Sen herşeyi hakkıyla bilir, her işi hikmetle yaparsın." Bakara Sûresi, 2:32.)